

of work of antivirus or test programs can be discovered during a forensic examination of computers and operation systems, of antivirus programs and application code, etc.

Traces of unauthorized access to information can be found in the Internet and then, according to their properties, a specific device can be established. The traces that indicate about an extraneous access to computer information are such: renaming of files and folders, changing of the size and/or files content, of their attributes, appearance of the new folders and files, time changing of the last access to data, their modification, etc.

The «Digital e-trace» is an unseen material trace that can be detected, recorded and studied by digital electronic devices and contained the forensically-relevant information (data) that recorded on a tangible digital data carrier.

The certain text messages (SMS) can be used as a evidences. They are stored on the servers of a mobile operator. Law enforcement authorities can access to information about the list of calls and text message. Important information can be gathered by studying the content of emails, instant messages and traces of unauthorized access to the remote banking systems. In many cases these traces allow to identify organizational schemes of crimes.

Currently the law enforcement authorities are executing formation of an international system for fighting with crimes of such kind actively. They are developing methods of investigation such crimes and are cooperating with international organizations and law enforcement agencies from different countries (including with the using of computer technologies). This determines the conduct of further research of nature of electronic traces, their classification and methods of detection.

Key words: *e-traces, digital e-traces, computer crimes, information technologies.*

УДК 343.1:351.87:34.096

О. В. Бочковий

«ТОМАГАВК» ЗАРЯДЖЕНИЙ У БОМБАРДУ АБО НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАВООХОРОННІЙ СИСТЕМІ

У статті вказано на невідповідність застарілої правоохоронної системи сучасним викликам злочинного світу та новітнім методам їх виявлення. Діючі кримінально-правові та процесуальні засоби протидії злочинності не відповідають реальним потребам гарантування безпеки суспільства від злочинних проявів. Зауважено, що застосування новітніх технологій і методів протидії злочинності в правоохоронній системі не дасть очікуваного результату через застарілість підходів та умов, за яких здійснюється як досудове, так і судове провадження вже виявлених злочинів. Як результат, збільшується суспільна невдоволеність правоохоронними органами, а злочинці уникають кримінального покарання.

Водночас використання закордонного досвіду має бути зваженим і таким, що враховує національні, ментальні та історичні особливості українського суспільства.

Ключові слова: *реформування, правоохоронна система, суспільство, протидія злочинності, оперативно-розшукова діяльність, нагляд, контроль, новітні технології, результативність, досвід, менталітет.*

¹ **Бомбарда** (від фр. **bombarde**) – назва перших артилерійських гармат різного калібру й конструкції, які були розповсюджені з XIV до XV століття.

Постановка проблеми. Найявний ріст злочинності наочно показує недолугість здійснюваних заходів щодо реформування правоохоронної системи. Вочевидь, зміною назв та вивісок на дверях успіхів у сфері захисту прав і свобод громадян не досягнеш.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблеми реформування загалом, а також до ефективності здійснюваних заходів звертаються все частіше як практики, так і науковці. У кримінальному процесі й теорії ОРД окремі аспекти або суміжні питання цієї проблеми розглядали І. О. Воронов, Е. О. Дідоренко, О. Ф. Долженков, В. П. Захаров, В. С. Овчинський, С. С. Овчинський, Ю. Ю. Орлов, М. А. Погорецький, Е. В. Рижков, Б. Г. Розовський, В. Г. Самойлов, В. П. Столбовий, М. Л. Шелухін та інші вчені.

Утім, більшість дослідників обмежуються аналізом існуючого процесу та практики, не намагаючись пропонувати нові підходи до вирішення проблеми.

Формування цілей. Мета статті: спонукати до пошуку нових методів і способів протидії злочинності, застосовувати можливості, які раніше не використовувалися, проте мають значний потенціал у гарантуванні безпеки суспільства, підвищенні ефективності правозастосовної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Хоч ми й почали відходити від пострадянських постулатів і принципів, що визнають і закордонні колеги [1], але піти – не означає кудись прийти. Вітчизняна правоохоронна система знаходиться в стані «молодика», який закінчив один з життєвих етапів і перебуває в роздумах про свої життєві перспективи й прагнення. Амбіції великі: використовувати західноєвропейський досвід або американський, може створити свою, унікальну систему? Але реальність диктує свої умови: «молодик» слабкий фізично, а головне, матеріально й не готовий використовувати напрацювання західних колег. Єдине, що залишається – вчитися і переймати досвід поступово, не відмовляючись від допомоги, але обов'язково з огляду на національний менталітет і рівень розвитку суспільства. Ще К. Маркс писав: «Право ніколи не може бути вище, ніж економічний лад і обумовлений ним культурний розвиток суспільства» [2, С. 19].

Чого тільки вартує нещодавно подана на обговорення «Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії» [3]. Фахівці з Міністерства освіти і науки України, будучи переконаними, що все європейське є якісним, вирішили скопіювати німецьку концепцію реформування юридичної освіти та запровадити її в Україні. Але ж не потрібно плутати речі матеріального світу, які насправді у Європі вищої якості, і суспільні інститути чи системи, що нерозривно пов'язані з історичним минулим та ментальністю певного народу. Зокрема, концепція не розглядає як правника (юриста) будь-якого правоохоронця, уважаючи що, скажімо, слідчий поліції або детектив НАБУ жодним чином не впливає на гарантування, утвердження та захист прав людини або забезпечення ефективного публічного обвинувачення. Така позиція припустима в деяких європейських країнах чи США, де поліцейський,

здебільшого, виконує досить вузько спрямовану, у чомусь технічну, функцію. Адже там немає досудового розслідування, яке є в Україні й буде в найближчому майбутньому. І перед тим, як матеріали кримінального чи адміністративного провадження потраплять до прокурора чи до судді, вони формуються у правоохоронних органах дільничними офіцерами, оперативними співробітниками, слідчими чи детективами й від того, наскільки правильно та обґрунтовано буде здійснена попередня правова оцінка чи кваліфікація діяння й буде залежати подальший хід провадження або його взагалі не буде. Крім того, правоохоронна діяльність є тією сферою, де обмеження прав та свобод громадян допускається в законному порядку (проведення оперативно-розшукових заходів чи негласних слідчих (розшукових) дій), а тому потенційно можливе їх порушення. Отже, для забезпечення гарантованих Конституцією України прав та свобод громадян й для зменшення можливості їх необґрунтованого обмеження чи порушення правоохоронну діяльність повинні здійснювати кваліфіковані правники (юристи).

Залишається тільки сподіватись, що розробники Концепції прислухаються до наданих зауважень і внесуть відповідні корективи.

Але, на жаль, безсистемний підхід до реформування прослідковується не тільки на рівні правової освіти, але й на рівні правозастосування. Так, на одному з міжнародних семінарів, організованих Європейською комісією і Департаментом захисту економіки, обговорювалося питання створення фінансової поліції, яка повинна змінити «напівлегітимну»[4] податкову міліцію. Під час обговорення з'ясувалося, що парламентарі на засіданнях комітетів у Верховній Раді України пропонують створити разом з фінансовою поліцією й додаткові органи контролю за нею, закладаючи спочатку момент недовіри й корупційності. Убачається, що новостворений орган буде мати таке коло обов'язків і діяти в таких умовах, які допускають корупцію. І ніхто не запропонував змінити умови, щоб вилучити можливість корупційних дій або принаймні звести їх до мінімуму. Більше того, навіть не розглядається таке питання. Обговорюються шляхи створення багаторівневих контролюючих органів, устанавлюючи контролерів над контролерами.

Невже не очевидно, що наявна правоохоронна система неспроможна ефективно функціонувати в сучасних умовах. За останні три роки з'явилося десятки підзаконних актів щодо протидії корупції, створено нові державні структури (НАЗК, НАБУ тощо), уведено електронне декларування, щодня з'являються повідомлення про затримання державних службовців за корупційні діяння, але кількість їх, на жаль, не зменшується. Проте ріст затримань та реєстрації корупційних правопорушень супроводжується зменшенням кількості судових рішень щодо таких фактів. Тобто, уся діяльність та затрачені зусилля виявляються марними. Невже не спадає на думку, що зайва нормативна деталізація призводить до збільшення можливості відходу від відповідальності [1].

Ситуація не на краще й щодо протидії загальнокримінальній злочинності. Навіть найбільш стабільна та дієва сфера правоохоронної діяльності – оперативно-розшукова діяльність – поставлена в такі умови, за

яких її здійснення є малоєфективним. Знову ж прослідковується потреба не точкового, а системного реформування. А враховуючи те, що ОРД є лише одним з етапів протидії злочинності, потрібно змінювати систему загалом.

Убачається необхідність зміни підходу до здійснення ОРД. Зокрема, одним з принципів ОРД є законність. Проте його інтерпретація як у нормативно-правових актах, так і в діяльності є односторонньою. Контроль та нагляд за ОРД зводиться до перевірки обґрунтованості прийнятих рішень щодо здійснення конкретних заходів стосовно підозрюваного або обвинуваченого.

Такий підхід підтверджує обвинувальну спрямованість кримінального процесу загалом, на що неодноразово критично вказували науковці. На підтвердження цієї тези вказує той факт, що всі без винятку провадження щодо перевірки законності здійснення ОРД стосуються фактів застосування ОРЗ до осіб, які готують або вчинюють злочини.

Водночас немає жодного випадку наочного впливу прокуратури на ефективність ОРД та досудового розслідування щодо забезпечення прав потерпілого. Чи законність не стосується потерпілих? Чи не вважається ігнорування права потерпілого на свою безпеку, майна чи відшкодування заподіяної шкоди порушенням закону?

Нагляд повинен бути не за законністю, а за ефективністю оперативно-розшукового потенціалу як складової частини нагляду за якістю досудового розслідування в цілому.

Не менше аніж на вже здійснені заходи потрібно реагувати й на факти НЕ проведення заходів, зокрема оперативно-розшукових там, де для цього потреба.

Більше того, правоохоронна система низки європейських країн передбачає слідування принципу доцільності в процесі збирання фактичних даних. Зокрема, у Нідерландах докази збираються однаково як для доведення винуватості особи у вчиненні злочину, так і його виправдання [5, с. 43, 288]. Адже в голландському кримінальному процесі відсутнє поняття «сторін», а презумпція невинуватості (*praesumptio innocentiae*) ніколи безпосередньо не формувалась як принцип кримінальної юстиції. У системі голландського правосуддя обвинувачі не є стороною змагального процесу з точки зору загального права, але вважаються магістратами, які діють лише в публічних інтересах. Вони не мислять термінами перемоги чи поразки, оскільки постійно зважують публічні та приватні інтереси. Навіть на стадії судового розгляду, де більше зримі змагальні тенденції кримінального процесу, найбільшу активність виявляє суддя, тоді як обвинувач займає пасивну позицію. Завдання обвинувача не довести вину підсудного, а надати зібрані докази суду без формування в судді упевненості у винуватості. Основна ціль судового розгляду – встановлення істини, а не підтвердження позиції обвинувачення, як це відбувається в Україні [5, с. 177-178].

Таким чином, голландські правоохоронні органи разом з публічним обвинувачем займають єдину позицію та мають єдину мету, чого не скажеш

про правоохоронну систему України. Так, попри законодавчу регламентацію, на сьогодні ОРД є відособленою діяльністю. Ціль усіх суб'єктів досудового розслідування одна, проте оперативні співробітники не зацікавлені в кінцевому результаті досудового розслідування, що відбивається на його ефективності. Проблема не стільки в законодавчих нормах, скільки в організаційному підході до здійснення такої діяльності, який викладений у відомчих нормативно-правових актах та надійно закріпленій багаторічною практикою використання такого досвіду. Яка може бути ефективність досудового розслідування, установлення всіх обставин провадження, коли оперативний працівник здійснює весь комплекс негласних заходів, що є найбільш ефективним засобом встановлення та документування фактичних даних, тільки до встановлення особи, яка скоїла злочин і фактично закінчується заповненням статистичної картки відповідної форми. Обмеження діяльності тільки встановленням особи майже позбавляє можливості якісного збору фактичних даних, які б допомогли встановленню усіх обставин підготовлюваного чи вчиненого злочину. Адже кінцева ціль досудового розслідування не є встановлення особи, а притягнення її до кримінальної відповідальності, тобто доведення її вини в суді. Навіть більше, фактичні дані, які можуть вказувати на помилковість підозри щодо конкретної особи взагалі ігноруються та вважаються нонсенсом. Хоча обов'язок щодо повного, усебічного та об'єктивного розслідування закріплений ст. 2 КПК України.

На підтвердження тези щодо недолугості всієї системи вказує і той факт, що навіть слідчі, які мають відповідати за збір доказової бази та є керівниками розслідування, найбільш зацікавлені в підготовці позиції, яку підтримає прокурор, ніж в об'єктивному розслідуванні злочину [6].

Більше того, через свідому відгородженість ОРД ані слідчий, ані прокурор не мають змоги вибудувати правильну позицію звинувачення для того, щоб попередити фальсифікацію оцінки доказів стороною захисту. Оперативні підрозділи повинні інформувати прокурора до внесення ним обвинувальної промови.

Усе наведене вище призводить до дискретності оперативного супроводження як такого, а отже й не здатне ефективно застосовуватись у протидії злочинності в сучасному вигляді.

Складається враження, що розробники нормативно-правових актів (як законодавчих, так і відомчих) тільки переписують старі талмуди, додаючи нових словосполучень, абсолютно не намагаючись враховувати об'єктивну реальність. Невже не зрозуміло, що відповідальність починається з моменту вчинення злочину. Відомий злочинець чи не відомий, відомо правоохоронним органам про вчинений злочин чи ні, юридичні підстави для притягнення до відповідальності виникають з моменту вчинення! Тому правоохоронці зобов'язані проводити слідчі дії, потрібні для встановлення факту злочину, особистості злочинця та його провини з моменту отримання інформації про злочин. Реєстрація в ЄРДР – одна з форм контролю за цивілізованою організацією діяльності правоохоронних органів. Вона має лише обліково-контрольну функцію й у жодному разі не повинна

перешкоджати досягненню кінцевої мети правосуддя. Саме тому законодавець допускає добовий термін затримки з реєстрацією в ЄРДР і прямо регламентує допустимість проведення протягом нього невідкладних слідчих дій.

Своєю чергою, ОРД є невід'ємною частиною досудового розслідування. Значною мірою вона проводиться в умовах невизначеності вихідної інформації, тому алогічно обмежувати здійснення оперативного-розшукових заходів рамками кримінального провадження та тяжкістю злочину, залежно від реєстрації в ЄРДР. Адже не рідко ОРЗ проводяться з метою попередження злочинів, коли умисел злочинця досить ще не проявився, але це той випадок, коли зайва обережність не тільки не шкодить, але дозволяє запобігти потенційно можливій реальній загрозі. Як приклад, випадок, коли зловмисник, намагаючись вчинити дрібну крадіжку, був помічений сторожем підприємства, якого вбиває, щоб не бути викритим. Такі випадки непоодинокі в слідчій практиці. Чи було б виправданим застосування стосовно такої особи оперативного контролю із застосуванням ОРЗ? Відповідь очевидна.

Особливої актуальності питання оперативного реагування набувають сьогодні, коли злочинність надзвичайно мобільна та оснащена новітніми інформаційно-технічними засобами. На цьому фоні технічне забезпечення правоохоронних органів, а основне – нормативна регламентація застосування заходів впливу – ставлять їх у безпорадне становище. Темп, з яким на сьогодні вчиняються злочини та знищуються їх сліди, особливо із застосуванням сучасних інформаційно-телекомунікаційних систем, й швидкість реагування правоохоронних органів на них можна порівняти із ситуацією, коли б у змаганнях серед болівів Формули 1 брав участь поліцейський на велосипеді. І це викликає щире занепокоєння, адже порядок отримання дозволу на проведення ОРЗ та НСРД, які пов'язані з обмеженням конституційних прав громадян, займає такий проміжок часу, що інколи втрачається сама доцільність такого заходу. На жаль, до того ж додаються ще й буденні проблеми, пов'язані з відсутністю сертифікованої техніки для роздрукування потрібних документів, транспортні проблеми з доправлення документів до слідчого судді апеляційного суду, який на віддаленні 100 або 200 км. від населеного пункту тощо.

Ще в 2010 році під час міжнародної конференції у м. Хмельницьк правоохоронці з Польщі ділилися своїм досвідом щодо протидії шахрайствам на Інтернет-аукціонах. Для співробітника оперативного підрозділу Польщі для можливості отримання інформації щодо телефону абонента в реальному часі достатньо отримати дозвіл лише один раз, який діє протягом певного часу, наприклад, півроку і є іменним. Тобто, протягом шести місяців оперативний співробітник може зателефонувати до оператора зв'язку в будь-який час та отримати потрібну інформацію, що дозволить йому оперативно відреагувати на злочинний прояв і вчасно вжити відповідні заходи. Що ж заважає запровадити подібний порядок в Україні?

Висновки. Варто також зауважити, що ОРД не закінчується внесенням даних в ЄРДР і навіть складанням обвинувального висновку. Є ще оперативний супровід судового процесу, тиск на свідків, усунення їх способом убивства, тиск на обвинуваченого для невиявлення інших учасників. ОРД не закінчується навіть винесенням вироку й вступом його в законну силу. Оперативна розробка засуджених дозволяє усунути помилки, допущені при розслідуванні, зокрема й завищена оцінка його провини. Найбільш поширений напрям – встановлення у процесі розслідування раніше невідомих учасників злочину. Практика свідчить, що оперативна розробка осіб у деяких категоріях справ давала позитивні результати, коли вона здійснювалася й після відбуття ними покарання. Про це не пишуть або майже не пишуть, але високу ефективність дає умовно-дострокове звільнення для полегшення контролю контактів з іншими представниками кримінального світу осіб, які розробляються.

До сьогодні немає єдиної позиції щодо розуміння норм КПК України та їх співвідношення із Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». Прокурори продовжують ігнорувати накази МВС, водночас порушуючи питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників поліції за недотримання наказів ГПУ.

Існують й позитивні приклади взаємного консультування щодо здійснення розслідування між поліцією, прокуратурою та судом на рівні окремих районів. Але, на жаль, такі приклади є винятком з правила й не здатні змінити ситуацію на краще в повністю розосередженій правоохоронній сфері.

Використані джерела:

1. Александров А.С. Проститься с эхом СССР /Юбилей как повод новаций //Щит и меч. 2017. Вып. № 2. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ormvd.ru/pubs/100/anniversary-as-an-occasion-for-innovations/>
2. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. Издание 2. Том 19. Авторы: Карл Маркс, Фридрих Энгельс. (Москва: Политиздат, 1961. - Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС) – 670 с.
3. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/konceptczyia-vdoskonalennya-pravnichoyi-\(yuridichnoyi\)-osviti-dlya-faxovoyi-pidgotovki-pravnika-vidpovidno-do-evropejskix-standartiv-vishhoyi-osviti.html](http://mon.gov.ua/activity/education/vishha/konceptczyia-vdoskonalennya-pravnichoyi-(yuridichnoyi)-osviti-dlya-faxovoyi-pidgotovki-pravnika-vidpovidno-do-evropejskix-standartiv-vishhoyi-osviti.html)
4. Податкова міліція. Давайте, нарешті, прощаємося! [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/columns/2017/01/18/617881/>
5. Правовая система Нидерландов. Ответственные редакторы доктор юридических наук, профессор В. В. Бойцова, доктор юридических наук, профессор Л. В. Бойцова. – М.: Издательство "Зерцало", 1998. – 432 с.
6. Титаев К., Шклярук М. Российский следователь: призвание, профессия, повседневность : монография / К. Титаев, М. Шклярук. – М. : Норма, 2016. – 192 с.

Стаття надійшла до редколегії 15.03.2017

Бочковой А. В. Томагавк заряженный в бомбарду или новейшие технологии в отечественной правоохранительной системе

В статье указывается на несоответствие устаревшей правоохранительной системы современным вызовам преступного мира и новейшим методам их обнаружения. Действующие уголовно-правовые и процессуальные средства противодействия преступности не соответствуют реальным потребностям обеспечения безопасности общества от преступных проявлений. Замечено, что применение новейших технологий и методов противодействия преступности в действующей правоохранительной системе не даст ожидаемого результата из-за изношенности подходов и условий, при которых осуществляется как досудебное, так и судебное производство уже выявленных преступлений. Как результат, увеличивается общественное недовольство правоохранительными органами, а преступники избегают уголовного наказания.

В то же время, использование зарубежного опыта должно быть взвешенным и учитывающим национальные, ментальные и исторические особенности украинского общества.

Ключевые слова: *реформирование, правоохранительная система, общество, противодействие преступности, оперативно-розыскная деятельность, надзор, контроль, новейшие технологии, результативность, опыт, менталитет.*

Bochkovy O. «Tomohavk» Charged to Bombard or Latest Technology in Domestic Judicial System

The article highlights the discrepancy outdated law enforcement challenges of the modern underworld and modern methods of detection. Today's increase in crime clearly shows the inadequacy of the measures to reform the law enforcement system. Existing criminal and procedural means of combating crime do not meet the real needs of public safety from criminal acts. Noted that the use of new technologies and methods of combating crime in the current judicial system does not give the expected results due to outdated approaches and the conditions under which the pre-trial as well as the proceedings are reported crimes. At the same time, the use of foreign experience should be reasonable and one that takes into account national, mental and historical features of Ukrainian society. After today, in different areas when copying foreign experience we see not only disregard social features Ukrainian, but also the national legal system. This approach can be traced to reform legal education to the practical implementation of law enforcement.

Even the most stable and efficient law enforcement sector - Operational Activities, set in an environment in which its implementation is ineffective. Again, there is no need for point and system reform. And considering that OSA is only one step in combating crime need to change the overall system.

It appears the need to change the approach to OSA. In particular, one of the principles OSA is legitimacy. However, his interpretation of both regulations and in most activities are one-sided. Control and supervision of investigative comes to checking the validity of the decisions on the implementation of specific measures regarding the suspect or the accused.

This approach confirms Indictment focus of criminal proceedings generally, critically repeatedly pointed scientists. In support of this thesis points out the fact that all without exception procedure for checking the legality of the investigative facts

relating to the use of search operations against persons who prepare or commits an offense.

As a result, increasing public dissatisfaction with law enforcement and criminals avoid criminal punishment..

Key words: *reform the law enforcement system, society, combating crime, operational search activities, supervision, control, advanced technology, performance, experience, mentality.*

УДК 343.98

В. О. Гусєва

РОЛЬ СПЕЦІАЛЬНИХ МЕДИЧНИХ ЗНАТЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

На підставі аналізу наукової літератури та практики органів досудового слідства розглянуто деякі особливості використання спеціальних медичних знань при розслідуванні злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності.

Ключові слова: *спеціальні знання, судово-медична експертиза, злочини проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності.*

Постановка проблеми. Зміни в сучасному українському соціумі, його економічній, політичній, духовній сферах закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Це стосується й такого державного інституту як правоохоронні органи. Їх діяльність спрямована на попередження порушень правових приписів, цивілізоване розв'язання конфліктів, зміцнення правопорядку. Результативність такої діяльності на сьогодні знижена унаслідок негативних змін, що відбуваються в політичних, економічних, суспільних і правових інститутах нашої держави. Істотною ланкою в низці названих причинних факторів є злочини проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності. Зокрема, значного поширення набувають кримінальні правопорушення, передбачені ст.ст. 342, 343, 345, 347, 348, 349, 350, 352, 353 КК України, що виражаються в посяганнях на життя, здоров'я, майно працівників правоохоронних органів і членів їхніх сімей тощо. При цьому, на жаль, зростає кількість тяжких та особливо тяжких злочинів.

Для повного й максимально об'єктивного розслідування зазначеної категорії кримінальних проваджень важливе значення має вміле використання слідчими спеціальних медичних знань.

На жаль, у слідчій практиці не надається достатньої уваги ролі судово-медичних знань для з'ясування багатьох обставин при розслідуванні злочинів проти авторитету органів державної влади у сфері правоохоронної діяльності. Можливості судового медика як фахівця недостатньо використовуються під час розслідування вказаних злочинів. Так, наприклад, під час призначення судово-медичних експертиз спостерігається неповний перелік запитань, що ставлять на вирішення судово-медичної експертизи, припускаються помилки у формулюванні запитань, як висновок - слідчий не користується в повному обсязі можливостями судово-медичних досліджень.